

Věc C-261/20

**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 98 odst. 1
jednacího řádu Soudního dvora****Datum doručení:**

15. června 2020

Předkládající soud:

Bundesgerichtshof (Německo)

Datum předkládacího rozhodnutí:

14. května 2020

Navrhovatelka v řízení o opravném prostředku „Revision“:

Thelen Technopark Berlin GmbH

Odpůrce v řízení o opravném prostředku „Revision“:

MN

Předmět původního řízení

Slučitelnost vnitrostátního právního předpisu upravujícího minimální sazby odměn architektů a inženýrů s unijním právem, které má vyšší právní sílu, mj. se směrnicí o službách; přímý účinek unijního práva mezi soukromými osobami

Předmět a právní základ žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

Výklad unijního práva, článek 267 SFEU, zejména

směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES ze dne 12. prosince 2006 o službách na vnitřním trhu (Úř. věst. 2006, L. 376, s. 36) (dále jen „směrnice o službách“)

Předběžné otázky

- 1) Vyplývá z unijního práva, zejména z čl. 4 odst. 3 SEU, čl. 288 odst. 3 SFEU a čl. 260 odst. 1 SFEU, že čl. 15 odst. 1, odst. 2 písm. g) a odst. 3 směrnice

2006/123 o službách na vnitřním trhu má v rámci probíhajících soudních řízení vedených mezi soukromými osobami takový přímý účinek, že se nadále nepoužije vnitrostátní právní úprava obsažená v § 7 německého Verordnung über die Honorare für Architekten- und Ingenieurleistungen (nařízení o odměnách za služby architektů a inženýrů, dále jen „HOAI“), podle které jsou minimální sazby odměn za služby architektů a inženýrů v oblasti plánování a provádění dohledu stanovené tímto sazebníkem odměn – až na určité výjimky – závazné a ujednání o odměně, která je nižší než uvedené minimální sazby, sjednané ve smlouvách s architekty nebo inženýry je neúčinné?

- 2) V případě záporné odpovědi na první otázku:
- a) Představuje právní úprava závazných minimálních sazeb odměn za služby architektů a inženýrů v oblasti plánování a provádění dohledu zavedená Spolkovou republikou Německo v § 7 HOAI porušení svobody usazování podle článku 49 SFEU nebo jiných obecných zásad unijního práva?
 - b) V případě kladné odpovědi na otázku 2 a): Vyplývá z takového porušení, že vnitrostátní právní úprava závazných minimálních sazeb (v tomto případě § 7 HOAI) se v probíhajícím soudním řízení vedeném mezi soukromými osobami nadále nepoužije?

Uváděná ustanovení unijního práva

Směrnice o službách, zejména čl. 15 odst. 1, čl. 15 odst. 2 písm. g) a čl. 15 odst. 3

Článek 49 SFEU (svoboda usazování)

Uváděné vnitrostátní předpisy

Bürgerliches Gesetzbuch (občanský zákoník, dále jen „BGB“)

Gesetz zur Regelung von Ingenieur- und Architektenleistungen (zákon upravující poskytování služeb inženýrů a architektů) ve znění ze dne 12. listopadu 1984 (BGBl. I, s. 1337)

Nařízení o odměnách za služby architektů a inženýrů [zkráceně Honorarordnung für Architekten und Ingenieure (sazebník odměn architektů a inženýrů)] ve znění ze dne 10. července 2013 (BGBl. I, s. 2276) (HOAI)

Stručný popis skutkového stavu a řízení

- 1 Účastníci řízení uzavřeli dne 2. června 2016 smlouvu o inženýrské činnosti, ve které se žalobce, který provozuje inženýrskou kancelář, zavázal k poskytnutí

služeb týkajících se jednoho stavebního projektu v Berlíně. Za tyto služby, na které se použije HOAI, byla sjednána paušální odměna.

- 2 Poté, co žalobce uvedenou smlouvu o inženýrské činnosti vypověděl, vyfakturoval v červenci 2017 služby, které poskytl, a to na základě minimálních sazeb stanovených ustanoveními HOAI. Výsledná odměna byla výrazně vyšší než smluvně stanovená paušální odměna. Žalovaná vyfakturovanou odměnu nezaplatila v plné výši. Žalobou se žalobce domáhá zaplacení zbývající části pohledávky, která dosud nebyla uhrazena, spolu s úroky a náklady na právní zastoupení před zahájením soudního řízení.
- 3 V řízení vedeném před Landgericht (zemský soud, Německo), jakož i před odvolacím soudem byl žalobce do značné míry úspěšný. Opravným prostředkem „Revision“, který byl odvolacím soudem prohlášen za přípustný, se žalovaná nadále domáhá, aby žaloba byla v plném rozsahu zamítnuta.

Stručné shrnutí odůvodnění žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

- 4 Úspěch opravného prostředku „Revision“ podaného žalovanou závisí na rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie (dále jen „Soudní dvůr“) o výkladu Smluv.

První předběžná otázka

- 5 Výsledek sporu závisí na tom, zda z výkladu unijního práva, konkrétně z čl. 4 odst. 3 SEU, čl. 288 odst. 3 SFEU a čl. 260 odst. 1 SFEU vyplývá, že čl. 15 odst. 1, odst. 2 písm. g) a odst. 3 směrnice o službách má v rámci probíhajících soudních řízení vedených mezi soukromými osobami přímý účinek, takže se na smlouvu, kterou uzavřeli účastníci řízení, nadále nepoužije vnitrostátní právní úprava obsažená v HOAI, která této směrnici odporuje.
- 6 Při použití této vnitrostátní právní úpravy jsou minimální sazby stanovené HOAI pro služby inženýrů v zásadě závazné a ujednání smluvních stran o paušální odměně, která je nižší než uvedené minimální sazby, sjednané ve smlouvách s inženýry, je neúčinné. Uvedené by vedlo k tomu, že žalobci na základě minimálních sazeb stanovených HOAI náleží nárok na platbu v požadované výši. Opravný prostředek „Revision“ podaný žalovanou by tedy byl neúspěšný.
- 7 Soudní dvůr rozsudkem ze dne 4. července 2019, Komise v. Německo, C- 377/17, EU:C:2019:562, konstatoval, že tím, že Spolková republika Německo zachovala závazné sazby za plánovací služby architektů a inženýrů, nesplnila své povinnosti podle čl. 15 odst. 1, odst. 2 písm. g) a odst. 3 směrnice o službách.
- 8 V souladu s tímto rozsudkem Soudní dvůr v jednom řízení o předběžné otázce vedeném na základě článku 267 SFEU dále rozhodl, že čl. 15 odst. 1, odst. 2 písm. g) a odst. 3 směrnice o službách musí být vykládán tak, že brání vnitrostátní právní úpravě, podle níž není ve smlouvách s architekty nebo inženýry povoleno

sjednat odměny, které jsou nižší než minimální sazby stanovené HOAI (usnesení ze dne 6. února 2020, *hapeg dresden*, C- 137/18, nezveřejněné, EU:C:2020:84).

- 9 Ustanovení § 7 HOAI (viz první předběžnou otázku) nelze vykládat v tom smyslu, který je s ohledem na výše uvedený rozsudek Soudního dvora ze dne 4. července 2019 (C-377/17) v souladu s uvedenou směrnicí, tedy tak, že minimální sazby stanovené HOAI v zásadě nejsou ve vztahu mezi soukromými osobami nadále závazné a nebrání tedy dohodě o odměně, která je nižší než uvedené minimální sazby. S ohledem na zákonné zmocnění pro vydání HOAI, jeho smysl a účel, jakož i na zjevnou vůli zákonodárce a tvůrce HOAI by v tomto případě výklad, který je v souladu se směrnicí, byl výkladem *contra legem* vnitrostátního práva a nepřichází tedy v úvahu.
- 10 Rozhodnutí o opravném prostředku „*Revision*“ tedy v rozhodující míře závisí na odpovědi na první předběžnou otázku (viz výše). Tato otázka je významná pro rozhodnutí ve věci. Pokud by odpověď na ni byla kladná, byl by opravný prostředek „*Revision*“ podaný žalovanou úspěšný. Nárok žalobce na odměnu založený na minimálních sazbách stanovených HOAI, který mu přiznává vnitrostátní právo a který překračuje sjednanou paušální odměnu, by totiž v případě upuštění od použití ustanovení § 7 HOAI plynoucího z čl. 15 odst. 1, odst. 2 písm. g) a odst. 3 směrnice o službách byl neopodstatněný.
- 11 Soudní dvůr ve výše uvedených rozhodnutích o této otázce dosud nerozhodl, nýbrž ji výslovně ponechal otevřenou. V judikatuře a odborné literatuře je tato otázka sporná, takže správné použití unijního práva ani nebylo *a priori* natolik jednoznačné (*acte claire*) nebo tak objasněné judikaturou (*acte éclairé*), že nepřetrvává žádná důvodná pochybnost.
- 12 Předkládající senát se kloní k přijetí názoru, podle kterého se minimální sazby stanovené HOAI v probíhajících soudních řízeních vedených mezi soukromými osobami použijí i nadále, a to dokud vnitrostátní zákonodárce a tvůrce HOAI nezruší závazný cenový rámec.
- 13 Soudní dvůr ovšem rozhodl, že článek 15 směrnice o službách se – jako v projednávaném případě – použije rovněž na čistě vnitrostátní situace (rozsudky Soudního dvora ze dne 4. července 2019, *Komise v. Německo*, C- 377/17, EU:C:2019:562, a ze dne 30. ledna 2018, *X a Visser*, C- 360/15 a C- 31/16, EU:C:2018:44).
- 14 Mimoto se podle ustálené judikatury Soudního dvora jednotlivci v některých případech mohou směrnice vůči členskému státu dovolávat přímo, pokud nebyla do vnitrostátního práva provedena ve stanovené lhůtě nebo byla provedena nesprávně a příslušné ustanovení směrnice se jeví jako bezpodmínečné a dostatečně přesné. Tyto podmínky jsou ohledně čl. 15 odst. 1, odst. 2 písm. g) a odst. 3 směrnice o službách splněny.
- 15 Podle rozhodnutí Soudního dvora uvedeného ve výše uvedeném rozsudku Soudního dvora ze dne 4. července 2019 (C-377/17) je zaprvé nesporné, že

Spolková republika Německo ve lhůtě do 28. prosince 2009, stanovené čl. 44 odst. 1 směrnice o službách, náležitě neprovedla pravidla týkající se minimálních a maximálních sazeb uvedená v tomto ustanovení. Zadržet se dané ustanovení – jak již rozhodl Soudní dvůr Evropské unie – i z hlediska svého obsahu jeví jako bezpodmínečné a dostatečně přesné. V souladu s tím má článek 15 směrnice o službách přímý účinek v rozsahu, v němž ve druhé větě svého prvního odstavce ukládá členským státům bezpodmínečnou a dostatečně přesnou povinnost přizpůsobit své právní a správní předpisy tak, aby byly slučitelné s podmínkami stanovenými v jeho třetím odstavci.

- 16 Podle názoru předkládajícího senátu však tyto zásady neznamenají, že čl. 15 odst. 1, odst. 2 písm. g) a odst. 3 směrnice o službách vede k upuštění od použití vnitrostátní právní úpravy týkající se závaznosti minimálních sazeb obsažené v § 7 HOAI i v probíhajících soudních řízeních vedených výhradně mezi soukromými osobami.
- 17 Podle ustálené judikatury Soudního dvora směrnice sama o sobě v zásadě nemůže zakládat jednotlivci povinnosti, a není tudíž možno se jí jako takové vůči němu dovolávat. Rozšíření možnosti dovolávat se ustanovení neprovedených nebo nesprávně provedených směrnic na oblast vztahů mezi jednotlivci by znamenalo přiznat Evropské unii pravomoc stanovovat s přímým účinkem povinnosti k tíži jednotlivců, ačkoli jí je to povoleno pouze tam, kde je jí udělena pravomoc přijímat nařízení. S cílem vyloučit použití právní úpravy členského státu, která je s touto směrnicí v rozporu, se tedy směrnice v zásadě nelze dovolávat ani ve sporu mezi jednotlivci (viz mj. rozsudek Soudního dvora ze dne 22. ledna 2019, Cresco Investigation, C- 193/17, EU:C:2019:43).
- 18 Předkládající senát má za to, že podle této judikatury je přímý účinek čl. 15 odst. 1, odst. 2 písm. g) a odst. 3 směrnice o službách v probíhajících soudních řízeních vedených mezi soukromými osobami vyloučen, takže toto ustanovení v tomto ohledu nemá přednost před vnitrostátní právní úpravou týkající se závaznosti minimálních sazeb, která je obsažena v § 7 HOAI.
- 19 Je pravda, že článek 15 směrnice o službách jednotlivcům nezakládá žádné povinnosti. Přijetí závěru o přímém účinku tohoto ustanovení v probíhajících soudních řízeních vedených mezi soukromými osobami by však vedlo k tomu, že architektům nebo inženýrům náleží pouze nárok na nižší úplatu sjednanou s objednatelům, a byl by jim tedy odepřen nárok na odměnu ve výši odpovídající minimálním sazbám stanoveným v HOAI, který jim přiznává vnitrostátní právo. Jednotlivcům by tak bylo odňato subjektivní právo přiznané vnitrostátním právem.
- 20 Co se týče toho, že Soudní dvůr ve své dosavadní judikatuře v některých výjimečných případech – v případě nemožnosti výkladu, který by byl v souladu s příslušnou směrnicí – připustil upuštění od použití vnitrostátních norem, které jsou v rozporu s unijním právem, mezi soukromými osobami, má předkládající senát za to, že na projednávaný spor se tato výjimka nevztahuje. Jednalo se o zvláštní

situace, které nejsou srovnatelné s projednávaným případem (viz mj. rozsudek Soudního dvora ze dne 7. srpna 2018, Smith, C- 122/17, EU:C:2018:631).

Druhá předběžná otázka

- 21 V případě záporné odpovědi na první předběžnou otázku závisí řešení tohoto sporu na odpovědích na výše uvedené předběžné otázky 2 a) a 2 b). Tyto otázky se pro rozhodnutí v této věci stanou významnými v případě, že upuštění od použití vnitrostátní právní úpravy týkající se závazných minimálních sazeb obsažené v § 7 HOAI neplyne již z přímého použití čl. 15 odst. 1, odst. 2 písm. g) a odst. 3 směrnice o službách.
- 22 Opravný prostředek „*Revision*“ podaný žalovanou by totiž byl úspěšný i v případě, že je upuštění od použití dotčené vnitrostátní úpravy v probíhajících soudních řízeních vedených mezi soukromými osobami třeba dovést z porušení svobody usazování podle článku 49 SFEU nebo jiných obecných zásad unijního práva.
- 23 Soudní dvůr ve svém výše uvedeném rozsudku ze dne 4. července 2019 (C-377/17) otázku, zda právní úprava závazných minimálních sazeb odměn za služby architektů a inženýrů v oblasti plánování porušuje svobodu usazování, výslovně ponechal otevřenou. Porušení svobody usazování nebo jiných obecných zásad unijního práva může podle judikatury Soudního dvora v zásadě vést k tomu, že se rozporu vnitrostátní právní úpravy s unijním právem v probíhajícím soudním řízení vedeném proti jiné soukromé osobě může dovolávat i soukromá osoba. Může tomu tedy být tak, že v případě rozporu s primárním evropským právem se – i pokud se týče sporu mezi soukromými osobami – upustí od použití vnitrostátní právní úpravy.
- 24 Podle názoru předkládajícího senátu nelze takové porušení svobody usazování vyloučit, ačkoli je sporné, zda je dotčena oblast její působnosti. HOAI se totiž ve znění použitelném v projednávaném případě použije pouze na vnitrostátní situace. HOAI oblast své působnosti výslovně vymezuje v tom smyslu, že upravuje pouze výpočet odměn za základní služby poskytované architekty a inženýry se sídlem v tuzemsku [tj. v Německu], pokud jde o základní služby, na které se vztahuje toto nařízení [HOAI] a jsou poskytovány z tuzemska.
- 25 V projednávané věci by případně mohlo být relevantní, do jaké míry účel svobody usazování vyžaduje, aby se v právních vztazích mezi soukromými osobami upustilo od použití vnitrostátní právní úpravy týkající se závaznosti minimálních sazeb obsažené v HOAI na takové smlouvy, jako je smlouva dotčená v této věci.